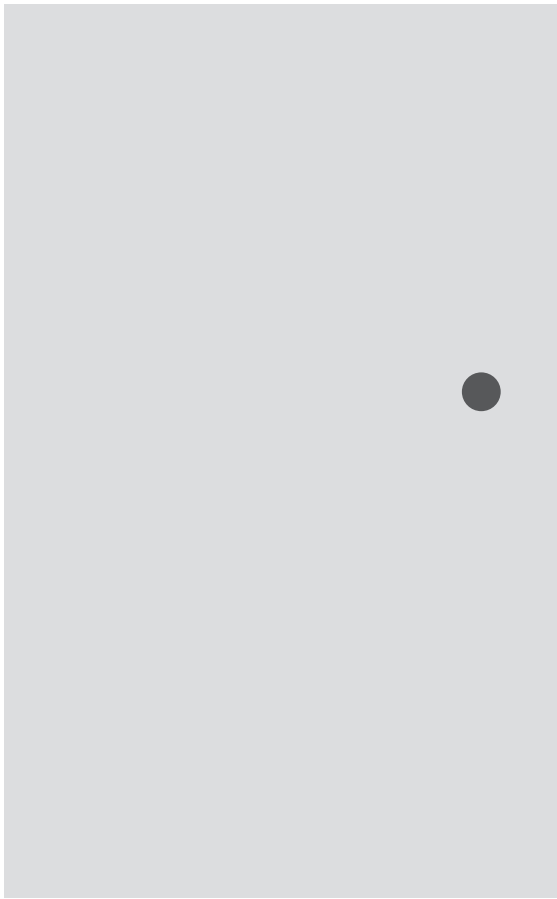

สู่สังคม แห่งการเรียนรู้

ปฏิรูปทางปัญญา พาชาติออกจากวิกฤต

ประเวศ วะสี

สู่สังคมแห่งการเรียนรู้

ปฏิรูปทางปัญญา พาชาติออกจากวิกฤต

ประเวศ วะสี

ในที่ที่มีการสอน
อาจไม่มีการเรียน
ในที่ที่ไม่มีการสอน
ก็มีการเรียนได้

การศึกษาที่เอาวิชาเป็นตัวตั้ง **แคบ**
และตัดขาดจากความเป็นจริง

การเรียนรู้ที่ชีวิตเป็นตัวตั้ง **กว้าง**
และเชื่อมโยงกับความเป็นจริงโดยรอบ

มนุษย์มีศักยภาพในการเรียนรู้สูงสุด
สามารถเรียนรู้ให้บรรลุอะไรก็ได้

การเรียนรู้ที่ดีทำให้คนสามารถพัฒนาเต็มตามศักยภาพของ
ความเป็นมนุษย์

การเรียนรู้ที่ดีเป็นสิ่งที่ประเสริฐที่สุดของความเป็นมนุษย์

จึงเป็นหน้าที่ของเราทุกคนที่จะค้นหาให้พบและช่วยกันให้เพื่อน
มนุษย์พบการเรียนรู้ที่ดี

สารบัญ

๑. ชาติวิฤตเพราะติดหล่มทางปัญญา	๙
๒. คุรุกรรมของระบบการศึกษามิติเดียว	๑๒
๓. ระบบการศึกษาที่บิดเบี้ยวสร้างหายนะให้ชาติ	๑๗
๔. โครงสร้างใหม่ของระบบการศึกษาที่เอาชีวิตเป็นที่ตั้ง	๒๑
๕. ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนสังคมแห่งการเรียนรู้	๒๙
(๑) สร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้	๒๙
(๒) การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย	๓๐
(๓) สร้างโครงสร้างใหม่ของระบบการศึกษา ที่เอาชีวิตเป็นที่ตั้ง	๓๑
(๔) ทำให้การอ่านเป็นระเบียบวาระแห่งชาติ	๓๑
(๕) ปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ในสถานศึกษา	๓๓
(๖) องค์กรเรียนรู้ - องค์กรส่งเสริมการเรียนรู้	๓๕
(๗) การสื่อสารกับการปฏิรูปการเรียนรู้	๓๖

การเรียนรู้ที่ดีสำหรับคนทั้งมวล [Good Learning for All]

- **บุคคล** เรียนรู้ คนทุกคนเป็นคนเรียนรู้
- **องค์กร** เรียนรู้ องค์กรทุกองค์กรเป็นองค์กรเรียนรู้
- **สังคม** เรียนรู้ สังคมทั้งสังคมเป็นสังคมเรียนรู้

การศึกษารักษาทุกโรค [Education Cure All]

ถ้าการศึกษาคือการเรียนรู้ที่ดี จะแก้ไขปัญหาชีวิตและสังคมทั้งหมด

๑. ชาติวิกฤตเพราะติดหล่มทางปัญญา

ประเทศไทยที่อุดมด้วยทรัพยากรธรรมชาติ คนไทยก็เป็นคนที่อ่อนโยน มีทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางศาสนาธรรมมากมายหลายอย่าง เพียงพอที่คนไทยจะมีชีวิตที่เป็นสุขร่วมกัน แต่กลับวิกฤตสุด ๆ ทุก ๆ ทาง ทั้งทางเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม สิ่งแวดล้อม และทางการเมือง เกิดความแตกแยกและความรุนแรงปรีม ๆ จะเข้าไปสู่มิคสัญญีกี่ลี่ยุค

สังคมปัจจุบันต่างจากสังคมโบราณเป็นอันมาก สังคมโบราณมีความสัมพันธ์ที่เห็นได้ง่ายและตรงไปตรงมา (simple and linear) แต่สังคมปัจจุบันนั้นซับซ้อน (complex) เชื่อมโยงกันกว้างขวางยาวไกลและซับซ้อน ยากที่จะเข้าใจ และถ้าไม่เข้าใจ**ความเป็นจริงอันซับซ้อน**ของสังคมปัจจุบัน เราก็ไม่สามารถจัดการสร้าง**ความสมดุล**แห่งการอยู่ร่วมกันได้ สังคมที่เสียสมดุลคือ สังคมป่วย เมื่อสังคมป่วยมากขึ้นก็วิกฤต ชาติจึงวิกฤตสุด ๆ ทุก ๆ ทาง ดังกล่าว

ในวิกฤตการณ์ของความซับซ้อน จะหาทางออกไม่ได้ด้วยอำนาจ ไม่ว่าจะเป็อำนาจรัฐหรืออำนาจเงิน แต่จะออกได้ด้วยปัญญา มีพุทธภาษิตว่า “แสงสว่างเสมอปัญญาไม่มี” (นัตถิ ปัญญา สมาอาภา) ในความมืด (ทางปัญญา) ย่อมหาทางออกไม่เจอ และในการค้นหาทางออกในความมืดก็อาจปะทะและฆ่ากันตาย และแม้เมื่อฆ่ากันตายแล้วยังอยู่ในความมืดอีก ก็ไม่เจอทางออกอีก แล้วก็ปะทะและฆ่ากันตายอีก ต่อเมื่อมีความสว่าง (ทางปัญญา) เราก็จะแลเห็นทางออก และเดินออกไปได้สบายๆ โดยไม่ต้องชนกัน

ปัญญาคือจุดชี้ขาด ของการออกจากวิกฤต

สังคมไทยไม่มีวัฒนธรรมทางปัญญา จึงวิกฤต

เราไม่มีทางเลือกอื่นแล้ว นอกจากสร้างวัฒนธรรมทางปัญญา หรือทำให้ปัญญาเป็นวิถีชีวิต ทำให้การเรียนรู้เป็นนิสัยหรือเป็นวิถีชีวิต นั่นคือเราต้องปรับตัวไปเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยมีการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดปัญญาหรือแสงสว่างที่ออกจากความมืดได้ เป็นปัญญาที่รู้ความเป็นจริงของชีวิตและสังคม ที่เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การเรียนรู้ทำให้รู้ความเป็นจริงที่เปลี่ยนแปลง การรู้ความเป็นจริงที่เป็นเปลี่ยนแปลงจะทำให้ปรับตัวกับความจริงใหม่เพื่อรักษาดุลยภาพไว้ได้

สิ่งมีชีวิตทุกชนิดต้องสามารถปรับตัวกับความเปลี่ยนแปลง
จึงจะอยู่รอดได้

สรรพสิ่งล้วนเป็นอนิจจัง คือเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ถ้าใคร
หยุดเรียนรู้ความจริงก็จะทิ้งเราไป ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างตัวเรา
กับความเป็นจริง เหมือนเป็นต้นไม้ตายทรากร ที่มีแต่จะผุพัง ฉะนั้น
ตราบใดที่ยังมีชีวิตก็ต้องมีการเรียนรู้ มิฉะนั้นความเป็นจริงจะทิ้ง
เราไป นี่เป็นที่มาของคำกล่าวที่ว่า **ชีวิตคือการเรียนรู้-การเรียนรู้
คือชีวิต**

เมื่อกล่าวว่าการเรียนรู้ทำให้รู้ความจริงที่เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง
ก็จะเห็นคุณธรรมของการศึกษาไทย ที่ไม่ทำให้รู้ความจริง
เพราะการศึกษาเอา “วิชา” เป็นตัวตั้ง ไม่ได้เอาความจริงของชีวิต
และสังคมเป็นตัวตั้ง เมื่อไม่รู้ความจริงก็ทำให้ถูกต้องไม่ได้ เมื่อ
ทำให้อุถูกต้องไม่ได้ก็วิกฤต เป็นการศึกษาที่พาให้ชาติวิกฤต

๒. คุรุกรรมของระบบการศึกษามิติเดียว

ทรรศนะหรือทิจฐิว่าสิ่งนี้คืออะไร เป็นตัวเริ่มต้นของแนวทางปฏิบัติ

ถ้าเริ่มต้นเป็นสัมมาทิจฐิ สิ่งที่ทำตามมาก็จะเป็นสัมมาปฏิบัติ แต่ถ้าเป็นมิจฉาทิจฐิ สิ่งที่ทำตามมาก็เป็นมิจฉาพัฒนา ตัวทรรศนะหรือแนวคิดจึงมีความสำคัญยิ่งต่อการกำหนดแนวทางการพัฒนาที่จะตามมา ว่าเป็นการพัฒนาที่ถูกต้องหรือไม่

ประเทศไทยโชคร้ายที่หลุดเข้าไปสู่ทรรศนะที่ว่า “การศึกษาคือการท่องวิชา” ใครนึกถึงการศึกษาก็นึกถึงแต่ว่าการศึกษาคือการท่องวิชา ภาพของการศึกษาก็คือห้องเรียนที่ “ครูถ่ายทอดเนื้อหาวิชา นักเรียนรับการถ่ายทอด” เป็นอย่างนี้กันไปทั้งหมดทั้งชั้นทั่วตลอดระบบการศึกษา ขาดการปรับตัวต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปแล้วอย่างสิ้นเชิง เราคุ้นเคยกับทรรศนะที่ว่าการศึกษาคือการท่องวิชามาเสียจนคุ้นชิน จนไม่รู้ว่าทรรศนะอย่างนี้มีมันลดทอนศักยภาพของคนไทยและสังคมไทยอย่างไรบ้าง

การศึกษาปัจจุบันเป็น “การศึกษาแบบมิติเดียว” ในขณะที่
มนุษย์มีศักยภาพในพหุมิติ

ที่ว่ามิติเดียวก็คือเด็กนั่งฟังอย่างเดียว การสอนเป็นทางเดียว (one-way) โดยครูคนเดียว เด็กเป็นผู้รับอย่างเดียว (passive) ทำให้ การสอนการเรียนรู้แบบนี้น่าเบื่อ ไม่สนุก บีบคั้น จำกัด หรือทำลาย ศักยภาพของเด็ก

แล้วเราก็มาย้อนกันถึง**คุณภาพของเยาวชน** คุณภาพของ เยาวชนเป็นที่ต้องการอย่างยิ่ง ใคร ๆ ก็ต้องการ แต่ไม่มีคำตอบ ที่ ไม่มีคำตอบก็เพราะระบบการศึกษาที่ดื้อนเยาวชนเข้าไปจงจำอยู่ ในการศึกษามิติเดียว ที่จำกัดหรือทำลายศักยภาพของเยาวชนลง

**เยาวชนมีศักยภาพในพหุมิติ ปฏิสัมพันธ์รอบด้าน คือการเรียนรู้
ที่พัฒนาศักยภาพในทุกด้าน**

ลองดูตัวอย่างที่สถาบันภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย* ของ มหาวิทยาลัยมหิดลไปวิจัยและค้นพบสิครับ เขาไปส่งเสริมกิจกรรม ศิลปวัฒนธรรมชุมชนสัมพันธ์ โดยคนทั้งชุมชนร่วมทำกิจกรรมศิลปะ- วัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น ซึ่งอาจเป็นเพลงหรือระบำหรือซอซึง หรือ ดิเกร์ฮูลู หรือฉายหนังตะลุง ฯลฯ นอกจากเด็กและเยาวชนทั้งหมด

---

* “สื่อพื้นบ้านกับการพัฒนาสุขภาวะเยาวชน” โดยสถาบันวิจัยภาษาและ วัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล

มีส่วนร่วมแล้ว คนเฒ่าคนแก่ ศิลปินพื้นบ้าน ครูช่างต่างๆ ครู กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ หรือคนทั้งชุมชนร่วมกัน มีความสนุกสนาน มีความสุข มีการสอดแทรกพฤติกรรมที่ดี เช่น การไม่ดื่มเหล้า ไม่สูบบุหรี่ เยาวชนได้เรียนรู้และฝึกตน เช่น ฝึกร้องเพลง ฝึกดนตรี ฝึกรำ ฝึกแสดงลิเก ฝึกเป็นโฆษก ฝึกแกะตัวหนังตะลุง ฝึกพากย์หนังตะลุง ฯลฯ คนเฒ่าคนแก่ที่มีความรู้ความชำนาญบางสิ่งบางอย่างในตัว ที่อยู่อย่างตายทวารกรอวันตายในการศึกษาแบบแยกส่วน กลับคึกคักมีชีวิตชีวาขึ้น ที่มีโอกาสถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมไปสู่ลูกหลานที่เขารัก เป็นปฏิสัมพันธ์รอบด้าน เด็กๆ ได้ฝึกความสามารถในตัวเอง ทำให้เกิดความภาคภูมิใจและความมั่นใจในตัวเอง ต่างจากการเรียนรู้ในมิติเดียวที่ครูยึดเยียดวิชาอะไรที่ยากๆ ทำให้เด็กเกิดความรู้สึกลด้อย และทำให้ขาดความมั่นใจในตัวเอง ศิลปะ ดนตรี และการเคลื่อนไหวร่างกายในการเล่นหรือการแสดง ช่วยพัฒนาโครงสร้างในสมอง การเรียนรู้ร่วมกันที่ทำให้สนุก และเกิดความมั่นใจในตัวเอง ทำให้เกิดฉันทะในการเรียนรู้ คุณภาพเยาวชนก็เกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์โดยรอบด้าน ดังนี้

อาจยังจำกันได้ว่า ฮิลลารี คลินตัน เคยเขียนหนังสือเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็กชื่อ “It takes a village” หมายถึงว่าการจะเลี้ยงดูเด็กให้ได้ดีนั้น ต้องการคนทั้งหมู่บ้านหรือทั้งชุมชนทีเดียว ทรรศนคติ

เพื่อการเรียนรู้ของเยาวชนในชุมชนมีมากมายก่ายกอง มากคนมาก
มิติ มากกว่าในห้องเรียนที่มีครูเพียงหนึ่งคนนัก แต่การเรียนที่เอา
ห้องเรียนเป็นตัวตั้งทำให้เราไม่ได้ใช้ทรัพยากรอันรุ่มรวยและไพศาล
ในชุมชนเพื่อการเรียนรู้

การเรียนรู้ร่วมกันในชุมชนคือการเรียนรู้ในฐานวัฒนธรรม

วัฒนธรรมคือวิถีชีวิตร่วมกันของกลุ่มชนที่สอดคล้องกับ
สิ่งแวดล้อมหนึ่ง ๆ ชีวิตในชุมชนท้องถิ่นคือชีวิตวัฒนธรรม ในชุมชน
มีพื้นที่ มีธรรมชาติแวดล้อม มีคนหลายวัยอยู่ร่วมกัน แต่ละคนมี
ความรู้ความชำนาญในตัวเองที่ได้จากประสบการณ์ชีวิต การทำงาน
และการสืบทอดภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษ ความรู้ในตัวคนเหล่านี้
ล้วนมีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตและการอยู่ร่วมกัน ในชุมชนยัง
ประกอบด้วยประวัติศาสตร์ ความเชื่อ และคุณค่าร่วมกัน ประกอบ
กันขึ้นเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น การเรียนรู้ในฐานวัฒนธรรม
นั้นง่าย เพราะเห็นคนอื่นทำและร่วมทำกับเขา

ตรงนี้อรรถกฤษฏ์สักนึกหนึ่งว่า การค้นพบสมัยใหม่เกี่ยวกับ
สมองพบว่ามิเซลล์สมองกลุ่มหนึ่งเรียกว่า “เซลล์กระจกเงา” (mirror
neurone) ซึ่งเมื่อเห็นใครทำอะไรมันสะท้อนเข้าไปในสมอง ทำให้ทำ
เป็นเลย นี่สะท้อนให้เห็นว่าทำไมพฤติกรรมของมนุษย์เพียง

ประมาณ ๕ เปอร์เซ็นต์เท่านั้นที่เกิดโดยตั้งใจ ส่วนอีก ๙๕ เปอร์เซ็นต์นั้นเกิดโดยไม่รู้ตัว จากการเห็นผู้อื่นทำและร่วมทำกับผู้อื่น (นั่นก็คือในฐานวัฒนธรรม)

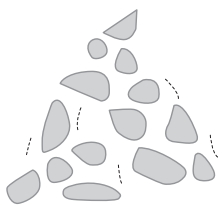
เราทุ่มเทกำลังและเวลาของเราเกือบทั้งหมดไปกับการสอน ซึ่งได้ผลน้อยเพียงร้อยละ ๕ ในขณะที่ส่วนใหญ่ของการเรียนรู้เกิดขึ้นโดยเห็นผู้อื่นทำและร่วมทำกับผู้อื่น (ในฐานวัฒนธรรม)

ถ้าเราเข้าใจว่าคุณภาพของเยาวชนเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ร่วมกันในฐานวัฒนธรรม ก็ไม่เป็นการยากอีกต่อไปที่จะพัฒนาคุณภาพเยาวชน เพราะเรามีบุคคลและองค์กรมากมายนอกโรงเรียนที่สามารถจัดการเรียนรู้จากปฏิสัมพันธ์รอบด้านในฐานวัฒนธรรม

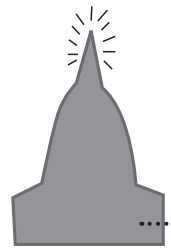
๓. ระบบการศึกษาบิดเบี้ยว สร้างหายนะให้ชาติ

ดร.บุญเลิศ มาแสง ผู้เชี่ยวชาญระบบการศึกษา ได้กล่าวไว้
 เป็นอย่างดีว่า ระบบการศึกษาที่บิดเบี้ยวสร้างหายนะให้แก่ชาติ
 อย่างไร*

ถ้าเราเข้าใจเรื่องฐานพระเจดีย์แห่งการพัฒนา จะเข้าใจระบบ
 การศึกษาที่บิดเบี้ยว ไม่มีพระเจดีย์องค์ใดสร้างสำเร็จจากยอด
 เพราะจะพังลง ๆ เนื่องจากไม่มีฐานรองรับ

(ก) สร้างพระเจดีย์จากยอดมีแต่
 จะพังลง ๆ

(ข) พระเจดีย์สร้างจากฐาน
 ฐานพระเจดีย์ของสังคม
 คือชุมชนท้องถิ่น

รูปที่ ๑ พระเจดีย์แห่งการพัฒนา

* บุญเลิศ มาแสง : เอกสารส่วนตัวหลายชิ้น

ฐานที่แข็งแกร่งจะรองรับองค์พระเจดีย์ให้มั่นคง ฐานพระเจดีย์ของสังคมคือชุมชนท้องถิ่น ถ้าชุมชนท้องถิ่นแข็งแกร่งจะรองรับสังคมให้มั่นคง

การพัฒนาที่ผ่านมา เราทำโดยสร้างพระเจดีย์จากยอด ทุกอย่างทำเพื่อข้างบน ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ การศึกษา หรือการเมือง จึงพังลงๆ เพราะไม่มีฐาน

การศึกษาเป็นการศึกษาที่ทุบฐาน

คือมีทั้งกฎหมายและการสร้างค่านิยม ที่ไล่ต้อนเยาวชนทั้งประเทศเข้าสู่ระบบการศึกษาที่เรียกว่าสายสามัญ จากประถมศึกษาสู่มัธยมศึกษาสู่อุดมศึกษา เป็นระบบการศึกษาที่ทิ้งชุมชนท้องถิ่นให้ว่างเปล่า เพื่อไปท่องวิชา ระบบเช่นนี้ทำลายทั้งชุมชนและทำลายอุดมศึกษาเอง

ชุมชนท้องถิ่นเป็นฐานชีวิต ถ้ามีการพัฒนาอย่างบูรณาการ ทั้งเศรษฐกิจ - จิตใจ - สังคม - วัฒนธรรม - สิ่งแวดล้อม - สุขภาพ - การศึกษา - ประชาธิปไตย ชุมชนท้องถิ่นก็จะแข็งแกร่ง มีสถานศึกษาเป็นฐานให้ประเทศมั่นคง

แต่เมื่อระบบการศึกษา แทนที่จะเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาอย่างบูรณาการของชุมชน โดยกฎหมาย กลับบังคับให้เยาวชนทั้งหมดทิ้งชุมชน เข้าสู่ประถมเพื่อจะไปมัธยม เพื่อจะไปอุดม ไม่มีใครที่จะทำไร่นาเป็น ทั้งๆ ที่เกษตรกรรมเป็นจุดแข็งของเรา

เยาวชนที่เข้าสู่ระบบการศึกษาทำนาไม่เป็นอีกต่อไป ที่จริงก็ทำอะไร ๆ ไม่เป็นทั้งนั้น เพราะการศึกษาคือการท่องวิชาดังกล่าวแล้ว ผู้ประกอบการก็บ่นว่าผู้ที่ “จบการศึกษา” ทำอะไรไม่เป็น ไม่อดทน ไม่รับผิดชอบ ถ้าระบบการศึกษาผลิตคนที่ทำอะไรไม่เป็น ไม่อดทน ไม่รับผิดชอบ บ้านเมืองก็หายชะงักเดียว

เมื่อเยาวชนทั้งหมดถูกต้อนให้เข้าสู่เส้นทางที่แออัดยัดเยียด ความกระเสือกกระสนทุรนทุรายก็เกิดขึ้น ต้องไปตีวงกันหามรุ่งหามค่ำเพื่อจะสอบ “เอ็นท์” ให้ได้ ชีวิตไม่เป็นชีวิต ต้องอพยพจากเมืองเล็กสู่เมืองใหญ่เพื่อไปกวดวิชา จากพ่อจากแม่ไป ปัญหาต่าง ๆ ก็เกิดขึ้นรวมทั้งการตั้งครรรภ์วัยเด็ก พ่อแม่ก็มีความทุกข์ยากแทบเลือดตากระเด็น การสอบเข้ามหาวิทยาลัยเหมือนเป็นประตูระหว่างนรกกับสวรรค์ แต่เป็นสวรรค์ที่ไม่จริง อุดมศึกษามีคุณภาพต่ำเพราะความแออัดยัดเยียดนั้น **หนึ่ง** และเป็นภารกิจมุ่งหวังปริญญามากกว่าปัญญา **สอง** และ **สาม** อุดมศึกษากลายเป็นธุรกิจไป อุดมศึกษาที่สอนมาก ๆ หรือหากินมาก ๆ หรือทั้งคู่ ทำให้วิชาการอ่อนแอ มหาวิทยาลัยไม่ได้ทำวิจัยเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งทางปัญญา ความอ่อนแอทางวิทยาศาสตร์พื้นฐานทำให้ทำงานวิศวกรรมยาก ๆ ไม่ได้ ต้องไปจ้างที่ปรึกษาต่างชาติ หมดเงินเป็นแสนล้านบาทต่อปี การที่มหาวิทยาลัยไม่สามารถวิจัยนโยบายสาธารณะได้ ทำให้

การกำหนดนโยบายสาธารณะตกอยู่ในมือของคนที่มีความรู้น้อย
มีความสุจริตน้อย นำบ้านเมืองไปสู่ความหายนะ

ระบบการศึกษาแบบนี้จึงทำลายทั้งฐานของประเทศ ทำลาย
อุดมศึกษา ทำลายความสามารถทางสติปัญญาของประเทศ

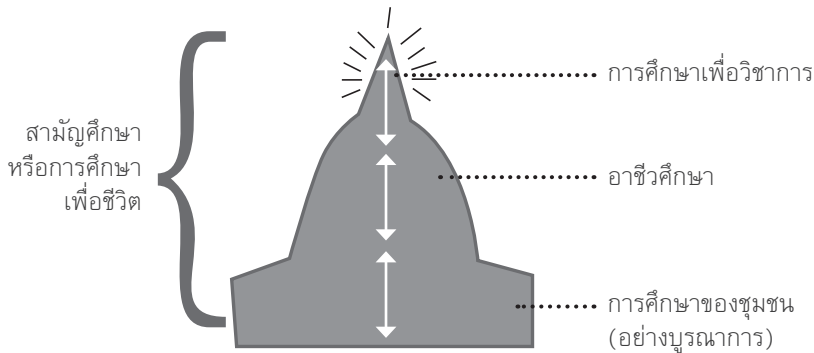
ระบบและโครงสร้างการศึกษาที่ผิด ๆ นี้ใช้ทรัพยากรมาก ถม
เท่าไรไม่รู้จักเต็มและได้ผลเป็นความหายนะ ทำให้ระบบการศึกษา
ตกเข้าไปอยู่ใน “หลุมดำ” ที่กลืนกินทุกสิ่งทุกอย่างเข้าไป “หลุมดำ”
นี้มีแรงดึงดูดมาก ใครเข้าไปเกี่ยวข้อก็ถูกดูดเข้าไปหมด กิน
รัฐมนตรีไปคนแล้วคนเล่า ดื้อยอย่างยิ่ง ที่ปฏิรูปรอบแล้วรอบเล่าก็
ออกจาก “หลุมดำ” ไม่ได้ เพราะยังติดในกรอบความคิดเดิม

กรอบความคิดเดิมคือการศึกษาที่เอาวิชาเป็นตัวตั้ง

กรอบความคิดใหม่คือการศึกษาที่เอาชีวิตเป็นตัวตั้ง

๔. โครงสร้างใหม่ของระบบการศึกษา ที่เอาชีวิตเป็นตัวตั้ง

ถ้าการศึกษาเอาชีวิตเป็นตัวตั้ง โครงสร้างของระบบการศึกษาจะเปลี่ยนไป โดยแสดงให้เห็นเข้าใจง่ายด้วยรูปพระเจดีย์เช่นเดิม

รูปที่ ๒ ระบบการศึกษาที่เอาชีวิตเป็นตัวตั้ง

ในระบบนี้ประกอบด้วย ๓ ส่วนใหญ่ ๆ คือ

(๑) การศึกษาของชุมชน หรือชุมชนคือโรงเรียน เป็นฐานที่ใหญ่ที่สุด ไม่ใช่การศึกษาในโรงเรียน แต่เป็นการศึกษาในชุมชน หรือชุมชนนั้นแหละคือโรงเรียน เป็นการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน ให้ทำเป็น คิดเป็น อยู่ร่วมกันเป็น ทุกคนเป็นทั้งครูและนักเรียน จึงมีครูและแหล่งเรียนรู้มากมาย มีทั้งพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ผู้เฒ่าผู้แก่ ผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ ศิลปินพื้นบ้าน ครู พระ ปราชญ์ชาวบ้าน ฯลฯ ทั้งหมดเรียนรู้ร่วมกันเพื่อพัฒนา**เศรษฐกิจ** คือประกอบสัมมาชีพได้ ดัดแปลงปรับปรุงต่อยอดได้ **จิตใจ** คือความรักความเมตตาต่อกัน ลดละความเห็นแก่ตัว เพิ่มความเห็นแก่ส่วนรวม **สังคม** คือการอยู่ร่วมกันด้วยดี **วัฒนธรรม** คือภูมิปัญญาดั้งเดิมอันดีดีมีประโยชน์ ก็ถ่ายทอดต่อ ๆ ไปและเพิ่มเติมเสริมแต่งให้เหมาะแก่กาลสมัย **สิ่งแวดล้อม** บำรุงรักษาเพิ่มเติม สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ให้เกื้อกูลต่อชีวิตและการอยู่ร่วมกัน **สุขภาพ** สามารถดูแลรักษาสุขภาพให้มีสุขภาพะที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางปัญญา **ประชาธิปไตย** ทุกคนมีความเสมอภาค มีภราดรภาพ มีการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำ มีส่วนร่วมในการทำแผนชุมชน และขับเคลื่อนแผนชุมชนที่ร่วมกันทำขึ้นมา

การศึกษาหรือการเรียนรู้ในชุมชนไม่ได้แยกส่วนเป็นเอกเทศ แต่บูรณาการอยู่ในการพัฒนาทั้งหมด ซึ่งรวมเป็นมรรค ๘ แห่งการพัฒนา ที่ไม่ได้แยกเป็นมรรคๆ แต่บูรณาการอยู่ในกันและกัน ที่ภาษาทางพระเรียกว่า **มรรคสมังคี** นั่นคือ **เศรษฐกิจ - จิตใจ - สังคม - วัฒนธรรม - สิ่งแวดล้อม - สุขภาพ - การศึกษา - ประชาธิปไตย**

เมื่อชุมชนมีการพัฒนาอย่างบูรณาการทั้ง ๘ ประการ ก็เป็นชุมชนเข้มแข็ง เกิดศานติสุขประดุจสวรรค์บนดิน การศึกษาหรือการเรียนรู้ที่ดี คือการศึกษาของชุมชนอย่างบูรณาการ จะสร้างสังคมศานติสุข คนส่วนใหญ่จะอยู่ที่นี้ เยาวชนส่วนใหญ่จะอยู่ที่นี้ ที่ที่เขา มีศักดิ์ศรีมีศานติสุข เป็นฐานพระเจดีย์อันแข็งแกร่งที่รองรับประเทศให้มั่นคง ทุกคนมีความภูมิใจในตัวเองที่เป็นเสาหลักค้ำยันประเทศไม่ต้องตะเกียกตะกายดิ้นรนกระเสือกกระสนไปหาการศึกษาที่ไกลตัว ที่ไม่ได้สร้างสรรค์จริง

แน่นอนว่าทุกคนในชุมชน ควรจะมีโอกาสเรียนรู้ที่ตนสนใจเป็นพิเศษ หรือเพื่อไปมีอาชีพนอกชุมชนก็ได้ ถ้าแน่ใจ เพราะฐานชีวิตในชุมชนนั้นมีภูมิคุ้มกัน

การศึกษาของชุมชนจะครอบคลุมคนส่วนใหญ่ ลดภาระระบบโรงเรียนลง ประหยัดงบประมาณของประเทศมหัพวาร ชุมชนที่เข้มแข็งจะทำให้เศรษฐกิจเข้มแข็ง

(๒) อาชีวศึกษา อาชีวศึกษามีความสำคัญมาก สัมมาอาชีโว เป็นหนึ่งในมรรค ๘ การมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่ เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญที่สุดต่อความร่มเย็นเป็นสุขของสังคม ที่แล้วมาสังคมมองอาชีวศึกษาผิด ๆ ไม่ให้คุณค่าแก่การทำงาน เพราะวัฒนธรรมเจ้าขุนมูลนายที่ดูถูกผู้ทำงานแบบว่า “รักดีหามจั่ว รักชั่วหามเส้า” “ขอให้ได้เป็นเจ้าของคน” “ขอให้ได้นั่งกินนอนกิน” จึงขาดคุณค่าในงาน (work value) ผู้คนจึงไม่อยากเป็นผู้ทำงานแต่อยากเป็นผู้บริหาร (เป็นเจ้านายคน) ครูก็ไม่อยากเป็นครูแต่อยากเป็นผู้บริหาร การศึกษา การขาดคุณค่าในงานนี้ทำร้ายประเทศเหลือขนาด ต้องสร้างค่านิยมใหม่ว่าการทำงาานนั้นเป็นความดี ไม่ว่าจะงานอะไร จะเป็นเก็บขยะ กวาดถนน ซ่อมสะพาน ล้วนเป็นงานที่มีศักดิ์ศรี คนไม่ทำงานหรือคนหยิบไหย่งต่างหากที่ไม่มีเกียรติไม่มีศักดิ์ศรี และคนทำงานต้องได้ค่าตอบแทนที่เหมาะสมในฐานะที่เป็นมนุษย์ ไม่ใช่ขึ้นกับระดับปริญญา คนได้รับปริญญาหรือไม่ได้ปริญญาก็มี กระเพาะเท่ากัน

ในประเทศญี่ปุ่นเขาไม่ได้ให้เงินเดือนตามปริญญา รายได้ขั้นต่ำของอาชีพต่าง ๆ ไม่ว่าจะขับแท็กซี่ หรือทำงานสำนักงานก็ใกล้เคียงกัน เพราะเป็นมนุษย์เหมือนกัน แต่คนเก็บขยะเงินเดือนสูงกว่าอาชีพอื่นเล็กน้อยเพราะต้องเสี่ยงมากกว่า ประเทศที่มีค่านิยมในงาน เช่น เยอรมนี ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา ก็จะมีค่าความเจริญในประเทศ

เยอรมนี เขาให้คุณค่าแก่อาชีวศึกษามากกว่าการศึกษาสายสามัญ เศรษฐกิจของเขาจึงแข็งแกร่ง

โดยสรุปต้องสร้างคุณค่าใหม่ให้แก่อาชีวศึกษา

ให้คนหันไปนิยมอาชีวศึกษามากกว่าสายสามัญ ระหว่างศึกษาควรมีงานทำและมีรายได้ไปด้วย **กศน. วิทยาลัยอาชีวะ วิทยาลัยช่างเทคนิค วิทยาลัยอาชีวะ วิทยาลัยชุมชน** สถานประกอบการ สมาหุการค้า สมาอุตสาหกรรม องค์กรท้องถิ่น ฯลฯ ควรเชื่อมโยงกันให้มีอาชีวศึกษาให้มากที่สุดและดีที่สุด สถานประกอบการทุกแห่งควรจะเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ดีที่ทำให้ผู้เรียนทำงานเป็น มีความอดทน มีความรับผิดชอบและมีรายได้ไปในตัว สถานประกอบการก็ลดรายจ่ายลง โดยที่ไม่ต้องจ่ายเงินเดือนเต็มสำหรับผู้ฝึกงาน ทำนองเดียวกับระบบแพทย์ฝึกหัด แพทย์ประจำบ้านของโรงพยาบาล เศรษฐกิจกับการศึกษาก็จะเชื่อมโยงอย่างเกื้อกูลกัน

การศึกษาทั้ง ๒ ประเภทข้างต้น คือ การศึกษาของชุมชน และอาชีวศึกษาเกี่ยวกับ**ศีลธรรมพื้นฐาน**อย่างแรง ศีลธรรมพื้นฐานทางสังคมคือการเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นคนของคนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน อันเป็นพื้นฐานของสิ่งดีงามทั้งปวง เช่น ประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน ความเป็นธรรม สังคมไทยขาดศีลธรรมพื้นฐานนี้ สิ่งดีงามจึงเกิดขึ้นได้ยาก ทำให้ประเทศวิกฤต ระบบการ

ศึกษาที่เคารพแต่ความรู้ในตำรายิ่งทำลายศีลธรรมพื้นฐานมากขึ้น เพราะคนส่วนน้อยเท่านั้นที่มีเกียรติ คนส่วนใหญ่จะไม่มีเกียรติ

ความรู้ไม่ได้มีแต่ในตำราเท่านั้น แต่มี**ความรู้ในตัวคน**ด้วยที่ได้มาจากประสบการณ์ชีวิต การทำงาน และการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม เป็นความรู้ที่มีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต คนทุกคนมีความรู้บางอย่างโดยหนึ่งหรือหลายอย่างในตัว ถ้าเคารพความรู้ในตัวคน คนทุกคนจะมีเกียรติ การศึกษา ๒ ประเภทดังกล่าวข้างต้น คือการศึกษาของชุมชนและอาชีวศึกษา เป็นการศึกษาที่เคารพความรู้ในตัวคนว่าผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ ก็เป็นครูได้ ไม่ว่าจะเป็ชชาวไร่ ชาวนา ช่างไม้ ช่างผสมปูน คนขายของชำ คนขายก๊วยเตี๋ย ฯลฯ คนเหล่านี้ไม่เคยมีเกียรติเลยในสังคมไทย ทั้ง ๆ ที่เขาคือผู้ผลิตเศรษฐกิจจริงอันเป็นฐานรากของสังคม การศึกษา ๒ ประเภทนี้จะยกระดับศีลธรรมพื้นฐาน คือศักดิ์ศรีแห่งความเป็นคนขึ้น ความเหลื่อมล้ำที่สำคัญคือ**ความเหลื่อมล้ำในศักดิ์ศรีของความเป็นคน** ระบบการศึกษาที่แล้วมาทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในศักดิ์ศรีของความเป็นคน แต่ระบบใหม่นี้ทำให้คนทั้งหมดมีความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน

ต้องช่วยกันทำความเข้าใจเรื่องศักดิ์ศรีของความเป็นคน การทำอะไรทุกชนิดต้องเคารพศักดิ์ศรีของความเป็นคน รวมทั้งการศึกษาด้วย ระบบการศึกษาที่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นคนของคนทุก

คนจะสร้างสังคมที่มีความเป็นธรรม ประชาชนหลุดพ้นจากความยากจน มีความเสมอภาค และภราดรภาพ

ระบบการศึกษา ๒ ประเภทดังกล่าวข้างต้นจะดูแลคนส่วนใหญ่ของประเทศ เปิดโอกาสให้พัฒนาคุณภาพทางวิชาการของการศึกษาประเภทที่ ๓

(๓) การศึกษาเพื่อวิชาการ ที่แล้วมาอุดมศึกษามีคุณภาพวิชาการต่ำ เพราะต้องรับภาระหนักในการสอนมวลชนนักศึกษาในระบบการศึกษาทางเดียวที่ต้อนรับทุกคนไปสู่อุดมศึกษา ความอ่อนแอทางวิชาการทำความเสียหายให้ประเทศทุก ๆ ทาง ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และการรักษาคุณภาพของประเทศไทยกับโลก การที่มหาวิทยาลัยไม่เข้มแข็งทางวิทยาศาสตร์พื้นฐาน ทำให้ขาดดุลทางเทคโนโลยี การที่มหาวิทยาลัยไม่สามารถวิจัยนโยบายสาธารณะ ทำให้การกำหนดนโยบายสาธารณะอยู่ในมือของผู้มีความรู้น้อยและความสุจริตน้อย ทำให้ประเทศเสียหายยับเยิน และเสื่อม การที่มหาวิทยาลัยไม่สามารถวิจัยคัลเลอร์บบที่ซับซ้อนออกมาให้สังคมจับต้องได้ อวิชชาในความซับซ้อนก็ทำร้ายประเทศชาติและประชาชน การที่มหาวิทยาลัยไม่สามารถวิจัยให้เข้าใจสถานการณ์ของโลกโดยรอบด้าน ทำให้ประเทศไทยไม่สามารถวางความสัมพันธ์ที่เราไม่เสียเปรียบหรือทำให้เราอยู่ในฐานะน่าได้ ฯลฯ

ถ้าจัดระบบการศึกษาพื้นฐานคือประเภท (๑) และ (๒) ได้ก็
จะลดภาระหนักในการแบกรับการสอนของมหาวิทยาลัย สามารถ
ทุ่มเทไปกับการสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการ ประเทศจะมี
ทรัพยากรมาทุ่มเทกับการวิจัยมากขึ้น ความเข้มแข็งทางปัญญาจะ
พาชาติออกจากวิกฤต

การศึกษาทั้ง ๓ ประเภทใช้ว่าจะกักขังคนไว้ในประเภทต่างๆ
อย่างตายตัว แต่สามารถเคลื่อนไหวไปมาได้ตามอัธยาศัย สามารถ
เพิ่มเติมการศึกษาพิเศษใดๆ ได้ตามต้องการ แต่ “พระเจดีย์แห่ง
การศึกษา” ตามรูปที่ ๒ จะเป็นโครงสร้างหลักของการศึกษา ที่ทุก
ส่วนมีศักดิ์ศรีเสมอกัน ไม่แบ่งว่าอะไรสูงอะไรต่ำอีกต่อไป ถ้าทำได้
ตามนี้ ประเทศไทยจะแข็งแกร่งทุกด้าน ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ปัญญา
การลดความเหลื่อมล้ำทางศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ทาง
เศรษฐกิจ ทางสังคม ซึ่งรวมกันจะไปพัฒนาคุณภาพทางการเมือง

โครงสร้างใหม่ของระบบการศึกษาที่เอาชีวิตเป็นตัวตั้งนี้
จะเป็นโครงสร้างใหญ่ทางปัญญา ที่ทำให้องยุทศาสตร์การสร้าง
สังคมแห่งการเรียนรู้ง่ายขึ้น

๕. ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนสังคม แห่งการเรียนรู้

ต่อไปนี้เป็นยุทธศาสตร์ ๗ ประการ เพื่อขับเคลื่อนสังคมแห่งการเรียนรู้

๑. สร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้

ประเทศไทยอยู่ในเขตร้อน ธรรมชาติอุดมสมบูรณ์และมี
 ทรัพยากรทางธรรมชาติน้อย ทำให้ไม่จำเป็นต้องกระตือรือร้นในการ
 เรียนรู้ แต่บัดนี้สถานการณ์เปลี่ยนไปที่มีความจำเป็นต้องมี
 วัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมเป็นเรื่องใหญ่
 และยาก แต่จำเป็น จึงต้องช่วยกันคิดว่าจะสร้างวัฒนธรรมแห่งการ
 เรียนรู้ได้อย่างไร ที่จะช่วยได้มากที่สุดก็คือ ทำให้ทุกคนมีสำนึก
 ว่าการเรียนรู้เป็นหน้าที่ และทุกคนต้องเป็นกัลยาณมิตรต่อกันและกัน
 โดยช่วยกันเพื่อนมนุษย์มีฉันทะในการเรียนรู้ บุคคลที่มีฉันทะในการ
 เรียนรู้สูงมีอยู่ ควรทำแผนที่ให้รู้ว่าท่านเหล่านี้อยู่ที่ไหน และการ
 เรียนรู้ของท่านเกิดประโยชน์อย่างไร แล้วนำเรื่องของบุคคลเรียนรู้

มาเผยแพร่อย่างต่อเนื่อง จะก่อให้เกิดความบันดาลใจให้มหาชน
เกิดฉันทะในการเรียนรู้ การสื่อสารและภาคธุรกิจจะมีบทบาทได้
มาก เพราะการสื่อสารและภาคธุรกิจคือผู้เชี่ยวชาญในการปรับ
เปลี่ยนพฤติกรรมมากที่สุด

๒. การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

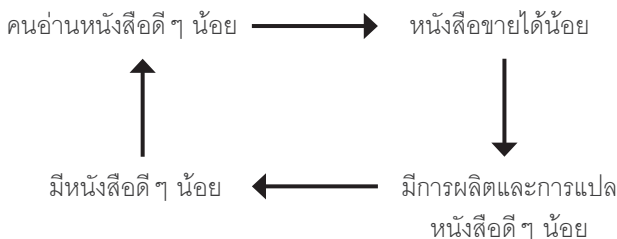
แต่ละปีมีเด็กเกิดใหม่ปีละ ๗๐๐,๐๐๐ คน เด็กปฐมวัย ๐ - ๖
ขวบก็จะมีประมาณ ๔,๓๐๐,๐๐๐ คน องค์ความรู้มีอยู่แล้วว่าเลี้ยงดู
เด็กเล็กอย่างไรเขาจะโตขึ้นเป็นคนฉลาด เป็นคนดี และเป็นคนมี
ความสุข ช่วงนี้เป็นช่วงก่อเกิดโครงสร้างและโปรแกรมในสมอง ถ้า
โครงสร้างดี โปรแกรมดี ก็จะมีผลเหนียวแน่นไปตลอดชีวิต เช่น
ฉันทะในการเรียนรู้ ความมีศีลธรรม ประเทศต้องทุ่มเทกับพัฒนาการ
เด็กปฐมวัยอย่างทั่วถึง และด้วยคุณภาพดีที่สุด คนรุ่นใหม่ที่มีฉันทะ
ในการเรียนรู้ มีศีลธรรม มีอารมณ์ความรู้สึกที่ดี ก็จะเข้ามาแทนที่
คนรุ่นเก่าอย่างต่อเนื่อง และในที่สุดเป็นคนส่วนใหญ่ของสังคม
ครอบครัว ศูนย์เด็กเล็ก และชุมชนท้องถิ่น คือผู้ที่มีบทบาทหลักใน
พัฒนาของเด็กปฐมวัย

๓. สร้างโครงสร้างใหม่ของระบบการศึกษาที่เอาชีวิตเป็นตัวตั้ง

เรื่องนี้ได้กล่าวโดยพิศดารแล้วในตอนที ๔ ข้างต้น ยุทธศาสตร์ที่จะขับเคลื่อนเรื่องนี้คือการสร้างความเข้าใจให้แจ่มแจ้งจนปฏิบัติได้อาจทดลองปฏิบัติในพื้นที่ที่มีความพร้อม หรือปฏิบัติเป็นส่วน ๆ เท่าที่จะทำได้ไปก่อน เมื่อปรากฏผลดีก็จะขยายเพิ่มขึ้นจนเต็มพื้นที่

๔. ทำให้การอ่านเป็นระเบียบวาระแห่งชาติ

สังคมไทยไม่มีวัฒนธรรมการอ่าน แต่ในปัจจุบันมีเรื่องที่ซับซ้อนต่างๆ เป็นอันมาก ซึ่งถ้าไม่อ่านจะไม่เข้าใจ สังคมไทยมีความเข้าใจเรื่องที่ซับซ้อนน้อย ทำให้แก้ปัญหาและพัฒนาได้ยาก แต่ขัดแย้งกันสูง จำเป็นต้องให้การอ่านเป็นระเบียบวาระแห่งชาติ ดรชนีแห่งการอ่านน้อยอย่างหนึ่งก็คือ หนังสือดี ๆ ที่พิมพ์ออกมาจะขายได้ประมาณ ๒,๐๐๐ เล่ม/ประชากร ๖๓ ล้านคน ซึ่งน้อยอย่างน่าใจหาย การที่หนังสือดี ๆ ขายได้น้อยทำให้เกิดวงจรอุบาทว์วงหนึ่งขึ้นคือ

ซึ่งมีผลต่อสติปัญญาโดยรวมของชาติ กลไกการการค้าตามปกติไม่สามารถตัดวงจรอุปทานนี้ได้ รัฐควรจะเข้ามามีบทบาททำลายวงจรนี้ โดยทำให้หนังสือดี ๆ ขายได้สัก ๗-๘ หมื่นเล่ม ซึ่งอาจทำได้ดังนี้

ทุกหมู่บ้านจะมีคนจำนวนหนึ่งรักการอ่าน **อบต.ควรสำรวจ** ให้ทราบว่าเป็นใครและส่งเสริมให้รวมตัวกันเป็น **“ชมรมรักการอ่าน ประจำหมู่บ้าน”** มีการสร้างห้องสมุดหมู่บ้าน พร้อมด้วยติดตั้ง อินเทอร์เน็ต ดูแลโดยชมรมรักการอ่าน มีระบบให้ได้มาซึ่งหนังสือดี ๆ ที่เหมาะแก่การอ่านของชาวบ้าน โดยการบริจาค และโดยการซื้อ โดยที่มีหมู่บ้านประมาณ ๘๐,๐๐๐ หมู่บ้าน หนังสือดี ๆ จึงอาจขาย ได้ถึง ๘๐,๐๐๐ เล่ม ชมรมรักการอ่านนำความรู้ที่มีประโยชน์ที่ได้ จากการอ่านและจากอินเทอร์เน็ตเผยแพร่ให้แก่ประชาชนใน หมู่บ้านในรูปแบบต่าง ๆ และชักชวนให้ผู้คนมาใช้ห้องสมุดหมู่บ้าน นอกจากนั้นชมรมรักการอ่านชักชวนให้พ่อแม่ทุกคู่อ่านนิทาน การ์ตูน หรือนิทานดี ๆ ให้ลูกฟัง เพื่อความสุขและเพื่อปลูกฝังนิสัย การอ่าน การได้ฟังและได้อ่านนิทานดี ๆ ตั้งแต่วัยเด็กจะสร้าง โครงสร้างและโปรแกรมดี ๆ ไว้ในสมอง รวมทั้งความมีศีลธรรมที่ เหนียวแน่นด้วย ชมรมรักการอ่านในหมู่บ้านอาจร่วมมือในโครงการ **“หนังสือเล่มแรก” (Book start)** ได้ด้วย

ควรมีรายการส่งเสริมการอ่านทางโทรทัศน์ ประกวดความเป็นผู้อ่านมากในโรงเรียน ในตำบล ในอำเภอ ในจังหวัด ระดับชาติ

อาจมีรางวัลนักอ่านระดับชาติ อาจมีคณะกรรมการการอ่านแห่งชาติขึ้นมาทำหน้าที่ส่งเสริมการอ่าน รวมทั้งออกหนังสือรับรองหนังสือดี รัฐบาลควรพิจารณานโยบายทำให้หนังสือมีราคาถูกลง ดังที่รัฐบาลอินเดียนำ ฯลฯ

๕. ปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ในสถานศึกษา

การเรียนรู้ในสถานศึกษาส่วนใหญ่ยังเป็นการศึกษามิติเดียวตามที่กล่าวในตอน ๓ “คุณธรรมของระบบการศึกษามิติเดียว” คือ การถ่ายทอดเนื้อหาวิชา ขาดการเรียนรู้จากชีวิตจริงปฏิบัติจริง ทำให้ทำไม่เป็น คิดไม่เป็น อยู่ร่วมกันไม่เป็น เฉพาะการคิดไม่เป็นก็นำไปสู่ความเสียหายร้ายแรงสุดประมาณ ในสมัยที่ท่วมท้นไปด้วยข่าวสารคนไทยขาดความสามารถในการวิเคราะห์ข่าวสารจนเกิดวิจรรย์ญาณว่าสิ่งใดเชื่อถือได้ไม่ได้ สิ่งใดมีประโยชน์หรือโทษอย่างไร การที่คนไทยทั้งมวลขาดวิจรรย์ญาณ ทำให้ตกเป็นเหยื่อของการถูกปลุกกระดมให้เป็นโรคบริโภคนิยม กระทบต่อเศรษฐกิจของครอบครัว เกิดอันตรายต่อสุขภาพ เช่นเด็กตกเป็นเหยื่อของการกินขนมหมอลอกเด็กที่เอาเงินจากพ่อแม่ไปปีละประมาณ ๑๗๐,๐๐๐ ล้านบาท โดยทั้งปัญหาสุขภาพไว้ให้ การเชื่อง่ายเพราะขาดวิจรรย์ญาณทำให้ตกเป็นเหยื่อของการปลุกกระดมทางการเมือง ทำให้เกิดความแตกแยก ความโกรธ ความเกลียด ความรุนแรง สังคมที่ขาดวิจรรย์ญาณทำให้ทำเรื่องดี ๆ ได้ยาก ปัญหาเก่าแก่แก้ไม่ได้ เรื่องใหม่ ๆ ดี ก็ทำไม่เป็น

ทำให้สังคมสะสมปัญหามากขึ้น ๆ จนวิกฤต นี่ก็เป็นผลจากระบบ การเรียนรู้ที่ไม่ทำให้ประชาชนสามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ข่าวสาร ที่ได้รับจนเกิดวิจารณญาณ การเรียนรู้ในสถานศึกษายังขาดจิตต- ปัญญา ที่รู้ใจตนเองจนเกิดปัญญา เมื่อไม่สามารถหยั่งใจสู่ปัญญา ก็ติดอยู่ในโมหภูมิ* หรือสภาวะอวิชชา เมื่อขาดปัญญา ศาสตร์ก็ กลายเป็นศาสตร์ที่ใช้ทิ่มแทงทำร้ายกัน นำไปสู่สภาวะโกลาหลทาง สังคมและวิกฤตการณ์ ฉะนั้น

ฉะนั้นการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ในสถานศึกษา จึงเป็น หัวใจของการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ สถานศึกษาทุกแห่งโดย เฉพาะมหาวิทยาลัยควรมีโจทย์ใหญ่ว่า “**กระบวนการเรียนรู้ที่ดีของ มนุษย์คืออะไร**” การแสวงหาคำตอบนี้จะนำไปสู่การที่มีคณาจารย์ จำนวนหนึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญในกระบวนการเรียนรู้ ถ้ามหาวิทยาลัย ทุกแห่งมีมวลวิกฤต (critical mass) ของคณาจารย์ที่เป็นผู้เชี่ยวชาญ ในกระบวนการเรียนรู้ จะเกิดอานิสงสัมหาคาล คือเกิดการปฏิรูป การเรียนรู้ในมหาวิทยาลัย และต่อไปสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ ในโรงเรียนและนอกโรงเรียนทั้งหมด นั่นคือสังคมทั้งสังคม มีกระบวนการเรียนรู้ที่ดี

ฉะนั้น การส่งเสริมให้มีมวลวิกฤตของคณาจารย์ที่เป็น ผู้เชี่ยวชาญในกระบวนการเรียนรู้ที่ดี จึงเป็นหัวใจของยุทธศาสตร์ สังคมแห่งการเรียนรู้

๖. องค์กรเรียนรู้ - องค์กรส่งเสริมการเรียนรู้

ในปัจจุบันคนจำนวนมากทำงานอยู่ในองค์กรชนิดใดชนิดหนึ่ง เช่น โรงงาน สถานประกอบการ บริษัท ธนาคาร หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ กรม กอง กองทัพ ฯลฯ ถ้าองค์กรทั้งหมดเป็นองค์กรเรียนรู้ สนับสนุนการเรียนรู้ในองค์กร ก็จะเป็นมวลทางปัญญาที่ใหญ่มาก ตามธรรมชาติองค์กรภาคธุรกิจจะส่งเสริมการเรียนรู้ในองค์กรเพราะทำให้องค์กรลดต้นทุนและเพิ่มกำไร แต่องค์กรภาครัฐยังเฉื่อยชาทางปัญญาอยู่ เพราะอยู่ในระบบเช้าชามเย็นชาม ควรแสดงมาตรการที่ส่งเสริมให้องค์กรทุกประเภทเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ องค์กรส่งเสริมการเรียนรู้ อาจเป็นมาตรการทางกฎหมายและทางภาษี บางประเทศมีกฎหมายที่ให้ภาคธุรกิจที่มีพนักงานตั้งแต่ ๑๐ คนขึ้นไปต้องตั้งงบประมาณไว้ส่วนหนึ่งเพื่อจัดการเรื่องการเรียนรู้ของพนักงาน กองทัพมีทั้งกำลังคนและทรัพยากรต่าง ๆ มาก หากกองทัพเป็นสถาบันพัฒนาคนจะเป็นกำลังทางปัญญาอย่างมหาศาล ภาคธุรกิจมีพลังมาก น่าจะรวมตัวกันเป็น **สภาธุรกิจเพื่อการศึกษา** (Business Council for Education) ทั้งในระดับจังหวัดและระดับชาติ เพื่อส่งเสริมการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ด้วยนวัตกรรมต่าง ๆ ที่ภาคธุรกิจมีความถนัด

---

* ดูพระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก”

องค์กรท้องถิ่นต่าง ๆ ทั่วประเทศเป็นองค์กรที่ส่งเสริมการเรียนรู้ เทศบาลเมืองและเทศบาลนครต่าง ๆ อยู่ในฐานะที่จะตั้ง “ศูนย์ส่งเสริมนวัตกรรมการเรียนรู้” ที่มีความสามารถสูง ซึ่งนอกจากจะส่งเสริมนวัตกรรมการเรียนรู้ในโรงเรียนของตนเองแล้ว ยังสามารถช่วยโรงเรียนอื่น ๆ ในและนอกพื้นที่ของเทศบาล รวมทั้งการเรียนรู้นอกโรงเรียนด้วย

จะเห็นได้ว่าถ้าองค์กรทุกประเภทเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ และองค์กรส่งเสริมการเรียนรู้แล้ว จะมีผลมหาศาลต่อการเรียนรู้ของสังคมอย่างไร

๗. การสื่อสารกับการปฏิรูปการเรียนรู้

สมัยก่อนความรู้เดินทางช้า กว่าที่จะเดินทางจากมุมหนึ่งของโลกไปยังอีกมุมหนึ่งอาจกินเวลาตั้ง ๑,๐๐๐ ปี แต่สมัยนี้ด้วยเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ ทำให้คนทั้งหมดสามารถรู้เรื่องเดียวกันพร้อมกันอย่างทั่วถึง จึงเป็นโอกาสแห่งการปฏิวัติการเรียนรู้

แต่เครื่องมือสื่อสารส่วนใหญ่ยังไม่ได้ใช้เพื่อการเรียนรู้ที่ดี ยังถูกใช้เพื่อสร้างนวัตกรรมการบริโภค เพื่อการเสพอันไร้สุนทรียธรรม และปัญญาธรรม ใช้เพื่อการบริภาษ และใช้เพื่อปลุกกระดมให้เกิดความเกลียดชัง จึงควรมียุทธศาสตร์ที่จะใช้ระบบการสื่อสารทั้งหมดเพื่อสร้างปัญญาของสังคมให้ได้

ควรมีคณะทำงานยุทธศาสตร์การสื่อสารกับการปฏิรูปการเรียนรู้

ซึ่งประกอบด้วยผู้ที่มีความเข้าใจระบบการสื่อสาร เข้าใจเรื่องความรู้ และเข้าใจเรื่องการเรียนรู้

แล้ววางแผนใช้การสื่อสารเพื่อสร้างการเรียนรู้ทั้ง ๖ ประเภทดังกล่าวข้างต้นในยุทธศาสตร์ที่ ๑ ถึง ๖ ทั้งด้วยประการอื่นใดนอกเหนือไปจากที่ไม่ได้ครอบคลุมในยุทธศาสตร์ทั้ง ๖

ในขณะที่สื่อมีมาก แต่สารหรือสาระมีน้อย

การใช้สื่อไปในทางที่ปราศจากสาระ ทำให้อารมณ์ความรู้สึกนึกคิดจิตใจของผู้คนแตกกระจายเป็นเสี่ยง ๆ สื่อสารการบริภาษยิ่งเพิ่มอารมณ์ร้ายของสังคมและทอนปัญญา

โจทย์จึงมีว่าจะสร้างความรู้อย่างไรที่เป็นความจริง มีเสน่ห์ จับใจผู้คน ทำให้คนทั้งหมดกระหายใคร่รู้ใคร่ใช้ ชวนให้คิดไตร่ตรองจนเกิดวิจาร์ณญาณ แล้วปล่อย “ความรู้เพื่อสังคม” นี้ เข้าสู่ท่อของการสื่อสารที่ไหลไปสู่คนทั้งหมด ความรู้ที่มีเสน่ห์จับใจผู้คนนี้จะเป็**นตัวดึงดูดใหญ่** (Great Attractor) ที่ดึงดูดอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดจิตใจของผู้คนที่แตกเป็นเสี่ยง ๆ แฝงด้วยอารมณ์ร้ายและทอนปัญญา ให้กลับมารวมกันอย่างสร้างสรรค์ด้วยความจริง ความดี ความงาม และการมีวิจาร์ณญาณ

ความรู้ที่เป็นแม่เหล็กใหญ่ๆนี้จะสร้างได้ต้องสำรวจความรู้สึกนึกคิด และความต้องการของชุมชนท้องถิ่นต่างๆ ดังที่นายหนังตะลุงเขาสำรวจชุมชนก่อนพากย์ เมื่อพากย์ก็มีเส้นที่จับใจตรงผู้คนไว้ตลอดทั้งคืนได้ ฉันทัด การที่จะสังเคราะห์ความรู้เพื่อการใช้งานของสังคม ก็ต้องสำรวจความต้องการของสังคมก่อน ฉันทัน

มหาวิทยาลัยต่างๆ **ควรตั้งศูนย์ความรู้** (Knowledge Center) ประกอบด้วยอาจารย์จำนวนไม่มาก แต่เข้าใจเรื่องความรู้เพื่อการใช้งาน (Working Knowledge) จริงๆ ทำการสำรวจความต้องการใช้ความรู้ของสังคม แล้วแสวงหาความรู้ที่ต้องตรวจสอบความแม่นยำและการใช้ประโยชน์ได้จริง ปรงให้มีเส้นที่ เหมือนอาหารที่ทั้งสวยงามและอร่อย แล้วส่งความรู้ที่มีประโยชน์ต่อการใช้งานและมีเส้นที่ออกสู่ช่องทางสื่อสารทุกทาง ถ้าความรู้นั้นมีประโยชน์จริงและมีเส้นที่ การสื่อสารทุกช่องทางก็อยากจะได้ ควรมีการบวกรับโอนกลับที่ทำให้สามารถปรับความรู้นั้นๆ ได้อย่างต่อเนื่อง การสังเคราะห์และสื่อความรู้ที่เป็นแม่เหล็กใหญ่ๆนี้จะส่งความสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นกับทุกฝ่าย มหาวิทยาลัยเองจะมีชื่อเสียงไปทั่วเพราะประชาชนได้ใช้ความรู้จากศูนย์ความรู้ของมหาวิทยาลัยที่สังเคราะห์ความรู้ได้ดี อยู่ทุกที่ทุกวัน สื่อช่องทางต่างๆ ก็ได้มีชื่อเสียงและภาคภูมิใจใน

ตัวเองที่ได้สื่อสารความรู้ที่มีประโยชน์และมีเสน่ห์ดึงดูดใจ ประชาชนจะได้ประโยชน์และติดใจในความรู้ที่มีประโยชน์และกระตุ้นให้คิด กระบวนการนี้จะค่อย ๆ ดึงความรู้ที่นึกคิดและจิตใจอันแตกกระจายเข้ามารวมเป็นความรู้ที่นึกคิดและจิตใจที่สร้างสรรค์มากขึ้นเรื่อย ๆ หลุดออกจากโมหภูมิสุปัญญภูมิ การอยู่ในวิสัยแห่งปัญญาจะพาให้ออกจากวิกฤตการณ์ชาติ

ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนสังคมแห่งการเรียนรู้ทั้ง ๗ นี้คือ (๑) สร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ (๒) การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย (๓) สร้างโครงสร้างใหม่ของระบบการศึกษาที่เอาชีวิตเป็นตัวตั้ง (๔) ทำให้การอ่านเป็นระเบียบวาระ (๕) ปฏิรูปการเรียนรู้ในสถานศึกษา (๖) องค์กรเรียนรู้ - องค์กรส่งเสริมการเรียนรู้ (๗) การสื่อสารกับการปฏิรูปการเรียนรู้

จะปฏิรูปประเทศไทย จากประเทศที่อยู่ในความมืดทางปัญญาซึ่งวิกฤตและรุนแรง ไปเป็นประเทศที่สว่างไสวทางปัญญาสงบ ศานติและเจริญ

ISBN 978-616-7197-67-8

มนุษย์มีศักยภาพในการเรียนรู้สูงสุด
สามารถเรียนรู้ให้บรรลุอะไรก็ได้

การเรียนรู้ที่ดีทำให้คนสามารถพัฒนาเต็ม
ตามศักยภาพของความเป็นมนุษย์

การเรียนรู้ที่ดีเป็นสิ่งที่ประเสริฐที่สุดของความเป็นมนุษย์

จึงเป็นหน้าที่ของเราทุกคนที่จะกันให้พบ
และช่วยกันให้เพื่อนมนุษย์พบการเรียนรู้ที่ดี

สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.)
Quality Learning Foundation
www.QLF.or.th